

УДК 330.675

Трандафілов С. Д.
здобувач МгКЕМБ-24

Київський університет технологій та дизайну

Науковий керівник:
Хаустова Є. Б.,
д.е.н., професор

Київський університет технологій та дизайну

БІЗНЕС-МОДЕЛІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Транснаціональні корпорації (ТНК) є ключовими учасниками сучасної світової економіки, вплив яких охоплює різні сфери – від міжнародної торгівлі до науково-технічного прогресу. Комісія ООН з транснаціональних корпорацій визначає ТНК як компанії, що мають підрозділи у двох або більше країнах, незалежно від їхньої юридичної форми та діяльності. Вони функціонують у межах єдиної системи управлінських рішень, що дозволяє реалізовувати загальну стратегію та підтримувати узгоджену політику через центральні керівні органи.

Різні наукові підходи до визначення транснаціональних корпорацій (ТНК) засвідчують багатогранність і складність цього явища, а також підкреслюють особливе значення масштабності їхньої діяльності в сучасних умовах глобалізації. Залежно від методології та акцентів, вчені та міжнародні організації надають різні критерії, які дозволяють віднести ту чи іншу компанію до категорії транснаціональних.

Так, наприклад, відповідно до визначення Гарвардського університету, транснаціональними вважаються ті компанії, які мають не менше шести іноземних підрозділів [1, с. 6]. Такий підхід робить акцент саме на кількісному параметрі міжнародної присутності, що дозволяє досить чітко відмежувати локальні корпорації від тих, які функціонують у справді міжнародному масштабі. Водночас методологія Організації Об'єднаних Націй пропонує дещо інший погляд: вона зосереджується насамперед на фінансових показниках, зокрема на обсягах продажів за межами країни базування, а також на структурі активів. Це дає змогу більш комплексно ідентифікувати компанії, які здійснюють глобальну економічну діяльність, адже інколи кількість підрозділів ще не гарантує значущого впливу на міжнародні ринки.

До ключових характеристик ТНК, за загальноприйнятими критеріями, належать: наявність діяльності щонайменше у двох країнах, значна частка закордонних операцій у загальних обсягах продажів або прибутках (як правило, понад 25%), володіння контрольним пакетом акцій у кількох іноземних державах, а також багатонаціональний склад персоналу. Саме завдяки цим ознакам корпорації отримують унікальну можливість не лише адаптуватися до різних національних ринків, але й активно впливати на них. У сукупності ці фактори забезпечують компаніям реальну здатність змінювати економічний баланс у світі, сприяти розвитку міжнародних ринків, а також стимулювати процеси глобальної інтеграції виробничих ланцюгів [2, с. 56].

Окреме місце у діяльності транснаціональних корпорацій посідають прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які виступають не лише інструментом розширення міжнародної присутності, а й засобом встановлення контролю над іноземними підприємствами. Саме завдяки ПІІ ТНК отримують можливість ефективніше управляти своїми ресурсами, оптимізувати витрати та досягати максимізації прибутків у глобальному масштабі. Серед головних причин здійснення таких інвестицій можна виділити прагнення до відкриття нових ринків збуту, зниження рівня конкуренції, оптимізацію податкового навантаження, а також доступ до високотехнологічних виробничих процесів і інноваційних розробок.

Варто також зазначити, що у сучасних умовах світової економіки ТНК дедалі частіше застосовують так звану стратегію «захисного інвестування». Вона дозволяє компаніям зберігати та зміцнювати власні ринкові позиції у надзвичайно динамічному та конкурентному середовищі, яке постійно змінюється під впливом політичних, економічних та технологічних чинників. Таким чином, діяльність транснаціональних корпорацій виходить далеко за межі звичайного бізнесу, адже вони стають ключовими суб'єктами глобальної економіки, формуючи нові правила та тенденції міжнародної співпраці.

Розвиток ТНК можна поділити на кілька етапів. На етапі становлення міжнародних корпорацій (кінець XIX – початок XX століття) вони були тісно пов'язані з промисловими монополіями та колоніальними володіннями, контролюючи видобуток і транспортування сировини. У міжвоєнний період їхній розвиток сприяло зростанню військово-промислового комплексу, оскільки багато компаній забезпечували виробництво військової техніки та боєприпасів. Після Другої світової війни почалася післявоєнна інтеграція та глобалізація (50-ті – 60-ті роки XX століття), коли ТНК створювали багатонаціональні виробничі ланцюги та інтегрували світові ринки. У 60-70-х роках XX століття відбулася зовнішньоекономічна експансія, що супроводжувалася залученням науково-технічних розробок і міждержавної кооперації. Сучасний етап (кінець XX – початок XXI століття) характеризується цифровізацією економіки, автоматизацією виробництва та впровадженням інноваційних підходів до управління бізнесом [3, с. 10].

Вплив ТНК на світову економіку є значним, адже вони виступають рушіями глобалізації, стимулюючи інтеграцію ринків та формування нових економічних моделей. Разом із позитивними ефектами їхня діяльність викликає певні виклики: переміщення екологічно шкідливих виробництв у країни, що розвиваються, економічну залежність від іноземного капіталу, а також активну участь у політичних процесах. Водночас вони сприяють створенню робочих місць у країнах-реципієнтах інвестицій та впливають на міжнародні фінансові потоки [4, с. 19].

Таким чином, ТНК є невід'ємною частиною світової економіки та відіграють ключову роль у глобалізаційних процесах. Їхній розвиток відбувається відповідно до змін у міжнародному економічному середовищі, впливаючи як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. Незважаючи на можливі негативні наслідки, такі як економічна нерівність і екологічні ризики, вони залишаються рушійною силою міжнародного розвитку.

Водночас діяльність ТНК стимулює поширення нових технологій, сприяє інтеграції національних економік та забезпечує більш вільний рух капіталу, товарів і робочої сили.

Їхня присутність у різних країнах створює додаткові робочі місця, сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств та розширює можливості для міжнародного співробітництва. Разом із цим важливо враховувати потребу у створенні механізмів контролю та прозорого регулювання, які дозволять мінімізувати негативний вплив транснаціональних корпорацій на суспільство та довкілля.

В умовах сучасного технологічного прогресу їхня роль лише зростає, що підкреслює необхідність пошуку збалансованих механізмів регулювання їхньої діяльності для забезпечення сталого розвитку світової економіки. Саме від ефективності поєднання економічних інтересів корпорацій, держав та суспільства залежатиме майбутнє глобальної економічної системи, її стабільність і здатність до подальшого зростання.

Список використаних джерел:

1. Рогач О. І. ТНК і економічне зростання країн, що розвиваються : моногр. Київ : ВЦ «Київський університет», 1994. 150 с.
2. Сазонець І. Л. Сутність та основні концепції діяльності ТНК в умовах глобалізації : моногр. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 275 с.
3. Рокоча В. В. Транснаціональні корпорації : навч. посіб. Київ : Таксон, 2001. 304 с.
4. Сушко Л. М. Транснаціональні корпорації : навч. посіб. Харківський національний економічний ун-т. Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. 139 с.